

מתורתו של צדיק אביך יעקב

משנתו של מרן רבי יעקב אביחצירא זי"ע | על דרך הפשט לקט דרושים ומאמרים, בביאור פשט מצוות התורה וענייני עבודת הש"ת שגלקטו מכל ספריו הק'

פרשת עקב ה'תשפ"ב

הקב"ה מרחם על השב בתשובה

ועתה ישראל מה ה' אלקיך שאל מעמך כי אם ליראה את ה' אלקיך וגו' (דברים י יב). הקש"ה נראית לעין פל, וכמו שהקשו בגמרא (ברכות לג:) אטו יראה מלתא זוטרתה היא. כי אין ביד אדם לעשות לקונו כי אם יראה ואהבה ולעשות מצותיו כמו שכתוב בפסוק הזה, ואם כן למה אמר כי אם:

השב בתשובה נפטר מעונש כרת ומיתה בחסד ה'

ואפשר לומר, דהנה אמרו רבותינו זכרונם לברכה (ב"ד כא ו) אין ועתה אלא תשובה, משום דשיכא בכל [עת]. והנה יש עברות שאדם חייב עליהם כריתות ומיתות, ועל ידי תשובה ויסורי נפש נפטרו מן הכל וסר עונו וחסאתו תכפר (יומא פו.). אך אם לא עשה תשובה בהכרח גיע עליו כל משפט הכתוב. והאל יתברך מרב רחמנותו, אם עשה האדם תשובה פוטרו מכל דיני כרת ומיתה, וזה לפנים משורת הדין (ירושלמי מכות פ"ב ה"ו). וזהו שאמר ועתה ישראל מה ה' אלקיך שאל מעמך כי אם ליראה, כלומר, אם בא עמך ה' יתברך במשפט הכתוב, הרי אתה חייב בכריתות ומיתות, אמנם מרב רחמנותו יתברך פוטרך מכל זה, ולא שאל מעמך כי אם לעשות תשובה מיראה ואהבה, ובזה וסר עונך וחסאתך תכפר (ישעיה ו ז):

(פיתוחי חותם פרשת עקב)

יראת שמים תלויה ביד האדם

ועתה ישראל מה ה' אלקיך שאל מעמך כי אם ליראה את ה' וכי (דברים י יב). הנה לכאורה מלתא דתמיהא זו, דבאמרו מה ה' שאל מעמך כי אם ליראה, פשט הדברים הוא דיש כמה דברים שביד אדם לעשותם ויכול לעשותם, ולא שאל ממנו הקדוש ברוך הוא כי אם היראה, ולא שיק ביד האדם שום דבר לעשות לה' וזלת היראה, דזה דוקא לבדה תלויה ביד האדם, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (ברכות לג.), הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים:

(מחשוף הלבן פרשת עקב)

יראה בלא חכמה אינה יראה שלמה

אשרי תמימי דרך ההלכים בתורת ה' (תהלים קיט א). הנה אין רצוני לכתב הדקדוקים שיש לדקדק בכתובים, רק מתוך הפרוש יובנו הדקדוקים. כונתו בזה כמו שכתב התנא (אבות פ"ג מ"ז) אם אין חכמה אין יראה, אם אין יראה אין חכמה, דשנים אלו אחים שלא יתפרדו, דזה בלא זה אינו מועיל, דאם יש בו יראה בלא חכמה אף על גב דהוא ירא שמים בתכלית, אינו מגיע למדרגת החסידות, דאין בור ירא חטא ולא עם הארץ חסיד (שם פ"ב מ"ה). ואם גם כן יש בו חכמה בלא יראה אין בידו כלום (שבת לא.), דאפלו חכמתו מרבה מפעשיו אין חכמתו מתקיימת (שם פ"ג מ"ט), מכל שכן כשאין בידו מעשים טובים כלל דחכמתו בטלה ומבטלת:

זהו שאמר אשרי תמימי דרך, דהינו מקימים מה שאמר הכתוב (דברים יח ג) 'תמים תהיה עם ה' אלקיך', דכל מעשיו יהיו בתמימות עם ה', לא יטה ימין ושמאל, שתהיה יראתו יראת הרוממות. ולא שיק שיגיעו בני אדם ליראה זו, כי אם הלכים בתורת ה', דיראה בלא חכמה אינה יראה שלמה:

אף בשעת הליכתם בעניני העולם מחשבתם בתורה

ומה שאמר ההלכים, להורות דלעולם אינם מסירים דברי תורה מלבם, אפלו בשעת משא ומתן ובשעת אכילה ובשעת שכיבה, דבזה מקימים מקרא שכתוב (שם ו ז) 'ודברת בם בשבתך בביתך ובכלכתך בדרך ובשכרך ובקומך'. וזהו שאמר ההלכים, אפלו בשעת הליכתם בדרך אינם מפנים לבם לבטלה, כי אם מחשבתם בתורה. ומה שאמר בתורת ה', להורות דבעיני תורה לשמה:

(אלף בינה, תהלים קיט אות א)

יכול להראות לאחרים ירא"ש שבו,

שילמדו ממנו

בה' תתהלל נפשי, ישמעו עניים וישמחו (תהלים לד ג). אפשר דבא לומר דהיכא דלהורות לאחרים כיצד יתנהגו ביראת ה', בזה מתר להראות עצמו שהוא ירא את השם. ומפרש כיצד יראת ה' שהוא מתנהג בה ואפן תפלותיו וברכותיו ולמודו וצדקותיו ומעשיו הטובים, וכל זה להורות לאחרים כדי שילמדו ממנו, וליכא בזה משום יורא כיון דלבו שלם עם השם, שאין כונתו כי אם להורות לאחרים ולא להנאת עצמו הוא דורש, שרי למעבד הכי. ואפשר דלזה נמי כון הנביא עליו השלום באמרו (ירמיה ט כג) 'כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידע אותי, דמלת השכל הוא לשון צווי, ולא היה לו לומר רק להשכיל ולידע אותי, או המשכיל וידע אותי. אלא בא ללמדנו, דהמשבח עצמו ביראת ה', אין נכון לשבח עצמו שהוא ירא ה' כדי שיכבדוהו, אבל להורות לאחרים מעשיו כדי שילמדו ממנו, טוב הדבר. וזהו שאמר 'בזאת יתהלל המתהלל השכל, דהינו, כשיאמר לאחר השכל ועשה כמותי כי כך דרכי ביראת ה', בזה הענין שרי. וזהו 'כי באלה חפצתי' (שם), דהינו, שיהיו בני ישראל מורים זה לזה יראת ה', דבזה תרבה דעת ויראת ה', וכמו שכתוב בתלמודא (סוטה מ.), מני ומנך יתקלס עלאה. וזהו שאמר בה' תתהלל נפשי, דהינו ביראת ה' אני משבח נפשי, ולא לכבוד עצמי אני מבקש רק כדי שישמעו עניים וישמחו, משום שילמדו ממני לעשות:

העניים הם השומעים מאחרים המראים עצמם יראי שמים

ומה שכתב עניים, משום דאינו מטה אזנו לשמע דבר זה כשאחר אומר לו 'כך אני עושה ביראת ה' ובמעשים טובים וגם אתה תהיה עושה כך' אלא הענו, משום דהענו, כיון דאינו מבקש כבוד לעצמו, יאמר, גם זה שמורה לי יראת ה' שהוא ירא, אין בדעתו להתפאר ולשבח עצמו, רק כונתו להנאתי להורות

קמא תרצו התוספות דמ״רי הא דמוקי רבי שמעון בר יוחאי לקמן ׳אספת דגנך׳ באין עושין רצונו של מקום, בעושין אבל אין עושין רצונו כל כך דאינם צדיקים גמורים, ובעל כרחנו צדיקים לפרש הכי, דאי לא תימא הכי אם כן במאי מוקים רבי שמעון בר יוחאי ׳ולקחתי דגני בעתו׳, ותו מאי בין ׳אספת דגנך׳ ל׳ועבדת את איביך׳, אלא ודאי דהכי קאמר, אם עושין רצונו של מקום כל כך דהוּ צדיקים גמורים, מלאכתן נעשית על ידי אחרים, שנאמר ׳ועמדו זרים ורעו צאנכם׳, וכשאינם עושין רצונו כל כך דלא הוּ צדיקים גמורים, הדגן איתיה, אבל מלאכתן נעשית על ידי עצמן, שנאמר ׳אספת דגנך׳. וכשאינם עושין רצונו של מקום ליכא דגן, שנאמר ׳ולקחתי דגני בעתו׳, ולא עוד אלא שמלאכת אחרים נעשית על ידן, שנאמר ׳ועבדת את איביך וכו׳ ברעב ובעמא׳ וכו׳, דלפי זה מתוקמי קראי כלהו, והינו נמי דעתיה דרבי חנינא בר פפא דמוקי גם הוא ׳אספת דגנך׳ באינם עושים רצונו כל כך, וקרא ד׳ועמדו זרים׳ וכו׳ בצדיקים גמורים, וקרא ד׳ולקחתי דגני׳ וקרא ד׳ועבדת את איביך׳ באינם עושים רצונו של מקום, ולפי זה רבי חנינא בר פפא ורבי שמעון בר יוחאי שוים הם:

רשב״י ורבי חנינא בר פפא נחלקו בניאור הכתובים
 ובתרוצם בתרא כתבו, דיש לומר דהא דרבי חנינא בר פפא פליג אהא דרבי שמעון בר יוחאי, דרבי שמעון בר יוחאי עשה חלוק בין עושים רצונו של מקום כל כך דהוּ צדיקים גמורים, לאינם עושים רצונו כל כך, לשאינם עושים כלל, אבל רבי חנינא בר פפא מוקי ׳אספת דגנך׳ בעושים רצונו של מקום, בין הוּ צדיקים גמורים בין הוּ צדיקים שאינם גמורים, דהעקר הוא כיון דאיכא דגן תירוש ויצהר, אפלו הם בעצמם אוספים אותו, לא אכפת לן. וזהו שכתבו ׳דפליג אהא דלקמן׳ שבא לפרש מה בין עושין ואין עושין, דהינו מה בין עושין רצונו של מקום כל כך דהוּ צדיקים גמורים, לאין עושין רצונו כל כך דלא הוּ צדיקים גמורים, דכשהוּ צדיקים גמורים מלאכתן נעשית על ידי אחרים, וכשאינם צדיקים גמורים מלאכתן נעשית על ידן, והכא בעושין ואין עושין כי הדדי גינהו, דהינו בין עושים רצונו של מקום כל כך ובין אין עושין כל כך, על תרויהו אמרינן ׳אספת דגנך׳ ודו״ק:

(לבונה זכה פרשת עקב)

לי דרך השם שאלך בה. וזה מחמת שהשומע הוא ענו, דן בדעתו שגם האומר והמורה לו ענו הוא, וכונתו כי אם להורות לו דרך ישרה ולא להתפאר ולשבח עצמו. אבל אם השומע אינו ענו, הוא אומר, זה האדם האומר לנו ממני תלמדו יראת ה', לכבוד עצמו הוא דורש כדי להתפאר. ולהכי קאמר **ישמעו ענוים וישמחו**, דהינו, הענוים הם שישמחו כשאמר להם עבדו את ה' כמו שאני עובד, ומני ומניכו יתקלס עלאה. וזה שאמר גדלו לה אתי ונרוממה שמו יחדו:

(אלף בינה, מזמור לד בתהלים)

מלאכת הצדיקים נעשית ע״י אחרים

ואספת דגנך ותירשך ויצהרך (דברים יא, יד). בגמרא [דברכות] דף ל"ה (ע"ב) וזה לשונו: רבי חנינא בר פפא רמי, כתיב (הושע ב יא) ׳ולקחתי דגני בעתו׳, וכתיב ׳אספת דגנך׳. לא קשיא, כאן בזמן שישאל עושין רצונו של מקום, כאן בזמן שאין ישאל עושין רצונו של מקום. תנו רבנן, ׳אספת דגנך׳ מה תלמוד לומר, לפי שנאמר (יהושע א ח) ׳לא ימוש ספר התורה הזה מפיק׳, יכול דברים ככתבן, תלמוד לומר ׳אספת דגנך׳, הנהג בהם מנהג דרך ארץ, דברי רבי ישמעאל. רבי שמעון בן יוחאי אומר, אפשר אדם חורש בשעת חרישה חורע בשעת זריעה וקוצר בשעת קצירה ודש בשעת דישה וזורה בשעת הרוח, תורה מה תהא עליה, אלא בזמן שישאל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית על ידי אחרים, שנאמר (ישעיה סא ה) ׳ועמדו זרים ורעו צאנכם׳ וכו׳, ובזמן שאין עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית על ידי עצמן, שנאמר ׳אספת דגנך׳, ולא עוד אלא שמלאכת אחרים נעשית על ידן, שנאמר (דברים כח מה) ׳ועבדת את איביך וכו׳:

תוספות: כאן בזמן שישאל עושין רצונו של מקום שנאמר ׳אספת דגנך׳, ואם תאמר, והא לקמן בזמן שאין ישאל עושין רצונו של מקום מוקמינן ליה. ויש לומר, דמ״רי ודאי שעושים רצונו, אבל אין עושין כל כך דאינם צדיקים גמורים. ועוד יש לומר, דפליג ליה אהא דלקמן שבא לפרש מה בין עושין ואין עושין והכא בעושין ואין עושין כי הדדי גינהו. עד כאן לשונם. מקשים העולם מה היא כונת התוספות בתרוץ השני שתרצו:

כמה דרגות בצדיקים

ונהירנא כד הוינא טליא אמינא בה מלתא, והוא דבתרוצא

הידה שבויעית: מה מבאר רבינו מדוע אמרו הז"ל אין ׳ועתה׳ אלא תשובה?

(גא לכתוב תשובה קצרה ומתומצתת!).

פתרונות יש לשלוח עד יום שלישי הקרוב, כמו כן גא לציין כתובת מדויקת וטלפון

למייל: p0774702681@gmail.com או לפקס 0774702681, יש לציין בראש הדף ׳עבור אביר יעקב׳

**שם הזוכה בסידור לשחרית
 מתיבתא בהוצאת עוז והדר:**

פרשת אחרי:

ה' יהודה רייזמן מבית שמש.

התשובה צריכה להיות מתוך ספרי מוזן האביר יעקב זי"ע (או מתוך עלון זה) בין שולחי התשובות תיערך הגרלה על סידור לשחרית מתיבתא בהוצאת ׳עוז והדר׳.

